

Sky Woman, Trickster, Windigo: Reflections of Traditional Storytelling in Contemporary Canadian Indigenous Novel

Žena z nebe (Sky Woman), Šprýmař (Trickster), Windigo: Reflexe tradičního vypravěčství v současném kanadském indigenním románu

Mgr. Jana Marešová

ABSTRAKT

Vypravěčství je základním prvkem indigenních kultur v Kanadě, který zajišťuje přenos a uchování systému indigenních znalostí a hodnot. Dosud nepříliš zavedený termín “indigenní” označuje kultury původních obyvatel Kanady, tzv. prvních národů (First Nations), Métisů a Inuitů, a je přepisem anglického označení “Indigenous”, které se v současné době nejčastěji používá pro souhrnné pojmenování těchto národů. Tato práce se zabývá odrazem ústního vypravěčství v současné literatuře autorů z řad původních obyvatel Kanady. Nejprve je zkoumána role a důležitost vypravěčství v indigenních kulturách a potažmo literatuře. Následné analýzy románů se soustředí na tři zásadní a opakovaně se vyskytující postavy v indigenním vypravěčství – Ženu z nebe (Sky Woman), Šprýmaře/Šibala (Trickster) a Windigo a na to, jakým způsobem tradice ústního vypravěčství formuje narativní styly textů a jak se v nich projevuje hodnotový referenční rámec indigenních kultur. Teoretický základ práce čerpá primárně z teorií vyvinutých indigenními kritiky a romány jsou analyzovány skrze koncepty vycházející z indigenního pohledu na vypravěčství. Práce se tak snaží přinést odlišný pohled na tuto literaturu než je obvyklý pohled postkoloniálních a postmoderních teorií.

Tato disertace hledá odpovědi na tři základní otázky: Jak se tradice ústního vypravěčství odráží v současné indigenní literatuře Kanady? Jakým způsobem tyto tři tradiční postavy přispívají k manifestaci orality v psaných textech a jaké významy jejich užití vytváří? Jaké jsou specifické znaky indigenní literatury pracující s ústním vypravěčstvím a jak se tyto znaky případně liší od aspektů euroamerického vypravěčství?

Práce ukazuje, že oralita je přenášena do textů ve formě hodnot založených na konceptu vztahovosti (relationality) neboli vnímání reality jako souboru vztahů a chápání nutnosti vyrovnaných vztahů s veškerým tvorstvem jako předpokladu pro život jednotlivce i komunity.

Druhá kapitola práce prezentuje definice a aspekty vypravěčství akcentované v indigenních teoriích – dynamičnost vypravěčství, vyrovnanou úlohu vypravěče a posluchače při vypravování, poskytuje přehled indigenních typologií příběhů, rozebírá důležitost spirituality a cykličnosti, vysvětluje užití příběhů jako teoretických úvah a v neposlední řadě popisuje vztah orality k psanému textu obecně. Třetí kapitola se věnuje poněkud kontroverznímu, ale pro současnou literaturu velmi důležitému problému kulturního přivlastňování ve spojitosti s indigenními příběhy, objasňuje příčiny rozdílných pohledů na užívání a šíření příběhů pramenící z koloniálních praktik a z odlišného přístupu k vědění a nastiňuje, k jakým změnám by mělo z hlediska indigenních vědců a umělců dojít, aby k podobným kontroverzím nedocházelo.

Čtvrtá kapitola se zabývá postavou Ženy z nebe z příběhů stvoření světa a jeho zpracováními ve dvou současných románech. Je zde užíván termín „enstoried principles“ – principy vztahovosti, reciprocity, respektu a odpovědnosti, které příběh Ženy z nebe ztělesňuje a které formují nejen tematické zaměření románů, ale i jejich narativní strategie. V páté kapitole je ve vztahu k těmto principům představena postava Šprýmaře poté, co jsou shrnuty kritické pohledy na často zavádějící pojetí této postavy v akademickém diskurzu. Analýzy tří šprýmařských románů ukazují různé aspekty této postavy - humorné převtělování se, upozorňování na nutnost neustálého přehodnocování vytvořených hodnot a úsudků, ale i negativní dopady jeho činnosti. V pořadí šestá kapitola se věnuje postavě Windiga, která přináší poučení skrze ztělesnění hodnot, které jsou v protikladu k uvedeným „enstoried principles“. Je v ní popsána a následně na dvou románech ilustrována přeměna významu této postavy na zpodobnění kolonialismu a konzumerismu. Závěrečná kapitola shrnuje hlavní výsledky výzkumu, ukazuje, že koncept vztahovosti lze produktivně použít pro náhled indigenních textů, a nastiňuje též možnosti dalšího výzkumu.